

La Qualitat Formal del Nomenclàtor: una Revisió Crítica

La qualitat d'una font es mesura en funció de la capacitat de les dades de satisfer les expectatives generades amb el seu ús. Es tracta d'un concepte relatiu, tot depèn de les finalitats amb les que es vol treballar la informació. Si es vol estudiar la distribució territorial de la població és en aquest sentit que s'ha d'examinar la font. Qualitat i error són conceptes relacionats. L'error és la diferència que existeix entre la distribució del poblament i la mesura que en fa el Nomenclàtor. L'entitat de població és una unitat geogràfica adient per aproximar-nos a la distribució territorial de la població. Assumint aquesta premissa, la pregunta que es planteja a continuació és: quin grau de confiança mereix el Nomenclàtor coma font per a l'estudi territorial de la població i el seu canvi en el temps?. S'intentarà respondre a aquesta pregunta amb els elements presentats en els dos treballs anteriors i segons els següents criteris: exactitud, precisió, consistència temporal, consistència lògica, integritat territorial.

- i) **Exactitud.** L'exactitud és el grau en que quelcom s'ajusta al seu valor real. Fins a quin punt el retrat que fa el Nomenclàtor de la distribució territorial de la població és fidel a la seva distribució real?. Sense cap mena de dubte, la millor forma de respondre aquesta pregunta és comprovar la versió del Nomenclàtor amb la distribució del poblament de cada municipi, ja sigui via el treball de camp o l'ajuda de fonts complementàries com els mapes o la fotografia aèria. De tota manera, això ja no és possible fer-ho per a totes les edicions. Tant la definició d'entitat abans de 1940 com la de nucli després d'aquest any exigeixen un total de 10 edificis agrupats per a ser considerat com a tal en el més restrictiu dels casos. Si es compara aquesta exigència amb la de França, Austràlia o els Estats Units, ens

adonem que la definició d'entitat en el cas espanyol és molt més generosa que en aquests països. Quan més generosa és la definició d'entitat, millor es pot captar la distribució territorial de la població, sobretot pel que fa a les unitats poblacionals més petites. En contrapartida, el fet que la captació estadística de les entitats estigui supeditada als límits municipals ofereix una visió fragmentada en aquells casos en que les entitats superen aquests límits. Així doncs, el Nomenclàtor crea una distorsió del poblament que afecta directament a l'exactitud i, consegüentment, a la qualitat de la font. Però aquest problema té fàcil solució: sempre que una unitat poblacional aparegui dividida en diverses entitats, aquestes es poden combinar per acabar formant la unitat que es desitgi. Per contra, quan una entitat engloba més d'una unitat poblacional, és més difícil recomposar la situació original.

- ii) **Precisió.** La precisió fa referència al nivell de detall amb que es recull la informació, que en el cas que ens ocupa, no s'ha de confondre amb el llinard utilitzat en la definició d'entitat. Més aviat té relació amb el detall en la referenciació geogràfica de la informació. El fet de dir que una determinada entitat es localitza dins del territori d'un determinat municipi és exacte però poc precís. El Nomenclàtor dóna poca informació respecte a la posició que ocupen les entitats dins dels límits municipals. Només algunes edicions disposen de la distància entre les entitats i el nucli principal, però no es coneix en quina direcció es troben. L'absència de límits que permetin saber quina àrea ocupa cada entitat és una altra mancança a destacar. En resum, el Nomenclàtor es poc precís pel que fa a la georeferenciació de les entitats. La precisió serà menor quan més gran sigui la superfície del municipi. Evidentment, les dades podrien ser menys precises. El fet d'utilitzar el municipi com a base per a organitzar el Nomenclàtor té avantatges, ja que la grandària mitjana dels municipis a Espanya, tot i que varia per regions, és més petita que en països com Mèxic o Colòmbia. Amb tot, quan més densa sigui la malla municipal, més precisa serà la informació pel que fa a la localització de les entitats. Per georeferenciar la informació del Nomenclàtor és necessari utilitzar

cartografia que permeti identificar cada entitat i assignar les coordenades pertinents.

- iii) **Consistència temporal.** La consistència temporal té relació amb l'aplicació d'un mateix tractament a les dades al llarg del temps. Aquesta afecta tant a la recollida de les dades com al processament i la presentació dels resultats. El Nomenclàtor té problemes de comparabilitat com qualsevol altra font que es perpetua en el temps de manera continuada. La definició d'entitat ha variat del primer al darrer dels nomenclàtors pel que fa al nombre d'edificis necessaris per a constituir entitat. Si apliquem de manera retroactiva el criteri més actual, teòricament és possible reconstruir una sèrie temporal homogènia, excepte per 1940. Pel que fa a la informació disponible per entitats, el Nomenclàtor tampoc és consistent en el temps. No hi ha cap variable que estigui present en tots els nomenclàtors excepte la categoria de l'entitat. La consistència històrica també afecta a la divisió municipal, que ha variat entre la data del primer i últim Nomenclàtor. Els canvis en el mapa municipal afecten la comparabilitat temporal, ja que les entitats han estat captades sobre aquesta base. És recomanable utilitzar la mateixa divisió municipal per a tot el període, sobretot quan aquest és molt ampli. Quan dos municipis s'agreguen els problemes són menors que quan un municipi es desagrega. En el primer dels casos, la solució és tan senzilla com sumar els resultats. Per contra, en el segon cas, la solució és més complexa. Des d'un punt de vista formal, podem dissenyar propostes d'integració per garantir la comparabilitat històrica, però l'anàlisi dels resultats dirà si realment és factible fer-ho.
- iv) **Integritat territorial.** La integritat territorial mesura fins a quin punt les dades estan disponibles per a la totalitat d'un àrea geogràfica i un període determinat. La cobertura territorial del Nomenclàtor és completa perquè s'organitza sobre la base dels municipis, que cobreixen tot el territori. Fins a 1940, no tota la població habitava en una entitat perquè n'hi havia que formava part del disseminat. En

canvi, a partir d'aquest any, la població al complet es vincula a les entitats, formades de nucli i disseminat.

- v) **Consistència lògica.** La consistència lògica fa referència a la idoneïtat de les dades per a estudiar un determinat fenomen. És el Nomenclàtor una font idònia per a estudiar la distribució territorial de la població? A priori tot indica que sí. Si l'entitat de població és la millor unitat geogràfica per aproximar-nos a la distribució territorial de la població, llavors el Nomenclàtor és la millor font per a fer-ho. De fet, no n'hi ha cap altra que li faci competència. Malgrat això, les aplicacions amb les dades serviran per donar una resposta més fonamentada a la pregunta que es planteja.